

Çağdaş Aile Problemleri ve Çözüm Önerileri: İslam Perspektifinden Bir Değerlendirme

Hakan ÖZKAN
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
hakan.ozkan@medeniyet.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-2023-6873

Araştırma Makalesi

DOI: 10.31592/aeusbed.1811641

Geliş Tarihi: 27.10.2025

Revize Tarihi: 15.02.2026

Kabul Tarihi: 26.02.2026

Atıf Bilgisi

Özkan, H. (2026). Çağdaş aile problemleri ve çözüm önerileri: İslam perspektifinden bir değerlendirme. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(Özel Sayı), 565-584.

ÖZ

Din, eğitim ve aile, insan varoluşunun ayrılmaz boyutlarını oluşturan temel kurumlardır. Toplumsal yapının çekirdeğini oluşturan aile kurumu günümüzde düşünsel paradigmlar ve sosyo-ekonomik pratiklerdeki dönüşümlere bağlı olarak çok boyutlu bir değişim süreci yaşamaktadır. Bu çalışma, modern dönemde ortaya çıkan aile sorunlarını analiz etmeyi ve İslam'ın aileye ilişkin ilkesel ve değer temelli yaklaşımının bu krizlerin çözümüne katkı potansiyelini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma desenine dayanan çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bulgular, İslam'ın aileye yüklediği sorumluluk, adalet, merhamet ve karşılıklı hak ilkelerinin, aile içi ilişkilerin korunması, çatışmaların yönetilmesi ve aile bütünlüğünün sürdürülmesi açısından önemli bir referans çerçevesi sunduğunu göstermektedir. Sonuç olarak İslami perspektif, modern aile krizlerine karşı anlam ve değer merkezli bir yaklaşım sunarak aile politikaları ve uygulamalarına katkı sağlayabilecek alternatif bir paradigma niteliği taşımaktadır. Ayrıca çalışma, modern toplumda zayıflayan aile bağlarının yeniden güçlendirilmesine yönelik maneviyat temelli bir aile vizyonunun imkanlarını tartışmakta ve bu yaklaşımın güncel sosyo-kültürel gerçeklikle uyumunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle araştırma, akademik tartışmalara kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, aile, islam, sosyoloji, iletişim.

Contemporary Family Problems And Solutions: An Evaluation From An Islamic Perspective

ABSTRACT

Religion, education, and family are fundamental institutions that constitute the inseparable dimensions of human existence. The family institution, which forms the core of the social structure, is currently undergoing a multidimensional process of change linked to transformations in intellectual paradigms and socio-economic practices. This study aims to analyze family problems that have emerged in the modern era and to evaluate the potential contribution of Islam's principled and value-based approach to the family to resolving these crises. Based on a qualitative research design, the study used the document analysis method. The findings show that the principles of responsibility, justice, mercy, and mutual rights that Islam assigns to the family provide an important frame of reference for protecting family relationships, managing conflicts, and maintaining family integrity. Consequently, the Islamic perspective offers a meaning- and value-centered approach to modern family crises and constitutes an alternative paradigm that can contribute to family policies and practices. Furthermore, the study discusses the possibilities of a spirituality-based family vision for strengthening weakened family ties in modern society and reveals the compatibility of this approach with current socio-cultural realities. In this respect, the research provides a conceptual framework for academic discussions.

Keywords: Religious education, family, Islam, sociology, communication.

Giriş

Sosyal bir varlık olan insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, huzur ve mutluluğa ulaşabilmesi, toplumsal bir yapı içerisinde yaşaması ve başta aile olmak üzere millet ve diğer sosyal çevrelerle anlamlı ilişkiler kurabilmesine bağlıdır. İnsanın ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve iyi oluş halini sürdürebilmesi, onun diğer insanlarla etkileşim içinde yaşamasını zorunlu kılmakta; bu durum aynı zamanda neslin devamı ile kültür ve medeniyetin kuşaktan kuşağa aktarımının da temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, fitrî yönelimlere ek olarak bireyin fiziksel, sosyal ve duygusal gereksinimleri de onu evlilik kurumuna yönelten temel motivasyon kaynakları arasında yer almaktadır (Yazıcı ve Demirli, 2020, s. 297).

Toplumun en temel ve işlevsel kurumu olan aile, üyelerini biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik bağlarla birbirine bağlayan çok boyutlu bir yapıdır. Tarihsel süreç boyunca varlığını ve önemini koruyan aile, yalnızca biyolojik devamlılığı sağlayan bir birliktelik değil, aynı zamanda kültürün, değerlerin, tutumların ve davranış kalıplarının kuşaktan kuşağa aktarılmasında merkezi bir rol üstlenen bir sosyalleşme ortamıdır. Bu yönüyle aile, eğitim işlevi aracılığıyla bireyin topluma uyum sağlamasına katkıda bulunmakta; derin duygusal bağlar ve karşılıklı sorumluluk bilinci sayesinde toplumsal bütünleşme ve uzlaşının tesisinde önemli bir işlev görmektedir (Zeybekoğlu Dündar, 2012, s. 40).

Farklı disiplinlerde ve kültürel bağlamlarda aile kavramına çeşitli anlamlar yüklenmekle birlikte, genel bir tanımla aile; evlilik, kan bağı veya evlat edinme yoluyla birbirine bağlı, çoğunlukla aynı yaşam alanını paylaşan, ekonomik kaynaklarını ortaklaşa kullanan ve sürekli etkileşim halinde bulunan bireylerden oluşan temel bir toplumsal birim olarak tanımlanabilir (Çağan, 2011, s. 84). Bu bağlamda aile, bireyin kimlik gelişimi, değer kazanımı ve toplumsal aidiyet bilincinin oluşumunda belirleyici bir rol üstlenmektedir.

Aile, kültürün aktarımını sağlayan ve bireyin sosyalleşmesini mümkün kılan temel bir kurum olarak hem bireyi hem de toplumu karşılıklı etkileşim süreci içinde dönüştürmektedir. Toplumdan etkilenen aile, aynı zamanda sahip olduğu değerler, deneyimler ve normlar aracılığıyla toplumsal yapıyı yeniden üretmektedir. Bu nedenle bireyin psikolojik bütünlüğü ve toplumsal yapının sürdürülebilirliği açısından aile kurumu vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Aile kurumunun zayıflaması, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde de çözülme ve güvensizlik riskini artıran bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte modernleşme süreciyle birlikte aile kurumu, yapısal ve işlevsel açıdan önemli dönüşümlerle karşı karşıya kalmıştır. Modernleşme, kentleşme, bireyselleşme, sekülerleşme, küreselleşme ve göç gibi dinamikler, yalnızca toplumsal değerleri değil, aynı zamanda aile kurumunun işleyişini ve anlamını da yeniden şekillendirmiştir (Çelik, 2010, s. 26; Kirman, 2005, s. 201). Modern yaşamın hız, tüketim ve bireysel özgürlük merkezli yapısı içinde birey, geleneksel anlam ve değer kaynaklarından uzaklaşabilmekte ve bu durum bireyin varoluşsal düzeyde anlam boşluğu yaşamasına zemin hazırlayabilmektedir (Göcen, 2014, s. 124). Bu gelişmeler, aile içi ilişkilerin niteliğini, rollerin dağılımını ve aile kurumunun toplumsal işlevlerini doğrudan etkilemektedir.

Bu çerçevede çalışmanın temel problemi, modern dönemde ortaya çıkan ailevi sorunların mahiyetinin ne olduğu ve İslam'ın bu sorunlara yönelik nasıl bir çözüm perspektifi sunduğudur. Çalışmanın temel amacı ise modern dönemde aile kurumunu tehdit eden başlıca sorun alanlarını tespit ederek, İslam'ın aileye ilişkin ortaya koyduğu ilke ve değerleri bu sorunlar bağlamında analitik bir yaklaşımla değerlendirmektir. Bu doğrultuda çalışma, modern sosyolojik gerçeklikleri dikkate alarak, İslam'ın aile anlayışını yalnızca teorik bir çerçeve olarak değil, aynı zamanda günümüz aile sorunlarına yönelik çözüm potansiyeli taşıyan normatif ve pratik bir referans sistemi olarak ele almayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda çalışmada, İslam'ın aileye ilişkin temel öğretilerinin; sevgi, merhamet, sorumluluk ve karşılıklı saygı ekseninde şekillenen bir aile modelini öngördüğü ve bu modelin modern dönemde yaşanan ailevi krizlerin çözümünde önemli bir imkân sunabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca bireylerin dinî ve manevî yönelimlerinin güçlenmesinin, aile kurumunun dayanıklılığını artırabileceği ve buna bağlı olarak toplumsal çözülme risklerinin azaltılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu yönüyle çalışma, modern aile sorunlarının çözümüne yönelik din temelli yaklaşımların imkanını tartışarak literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Konuya ilişkin mevcut literatür ve dinî metinler sistematik biçimde incelenmiştir. Analiz sürecinde sosyoloji, ilahiyat ve ilgili disiplinlerin kavramsal ve teorik çerçevelerinden yararlanılarak çağdaş aile problemleri çok

yönlü bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, İslam perspektifinden aile yapısına ilişkin güncel sorunların nedenlerini ve çözüm yollarını bütüncül biçimde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırma Modeli

Nitel araştırma desenine dayanan çalışmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, ilgili literatür doğrultusunda araştırma konusuna ilişkin bir veri havuzu oluşturulmasını ve bu kapsamda elde edilen yazılı materyallerin sistematik biçimde incelenmesi, değerlendirilmesi ve çözümlenmesini ifade etmektedir (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil ve Nas, 2021, s. 228). Araştırma konusuyla ilgili makale, tez, kitap gibi materyallere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırma doğrudan bir örneklem grubuna dayanmamakta; klasik ve çağdaş İslam düşünürlerinin eserleri, Kur'ân-ı Kerîm, hadis kaynakları ve aile sosyolojisi literatürü çalışma evrenini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada akademik yayınlar, resmî belgeler ve raporlar gibi kaynaklar temel veri setini oluşturmuş; veriler tematik olarak sınıflandırılmış ve içerikleri analitik bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, ilgili literatürün kapsamlı şekilde taranması yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu süreçte öncelikle çağdaş aile problemleri tematik olarak sınıflandırılmış, ardından bu problemlere yönelik İslam'ın sunduğu çözüm önerileri ilgili temalar altında yorumlanmıştır. Bulgular, problem ve çözüm ilişkisi çerçevesinde sistematik biçimde sunulmuştur.

Araştırma Etiği

Bu çalışma teorik temelli olduğu için, insan katılımcılar veya deneysel uygulamalar içermediğinden araştırma etiği onayına gerek duyulmamıştır.

Bulgular

Araştırmada çağdaş aile problemleri; evlilik kurumunun zayıflaması ve boşanma oranlarının artması, aile içi iletişim sorunları ve nesiller arası çatışma, kadın ve erkek rollerindeki değişimler, aile içi şiddet ile yeni kentsel tasarımlar ve modern yaşam alanlarının aile yapısına etkisi başlıkları altında değerlendirilmiştir. Bulgular, bu sorunların büyük ölçüde bireyselleşme, dijitalleşme ve modern yaşamın dönüştürücü etkileriyle ilişkili olduğunu ve aile içi uyum, iletişim ve bütünlüğü olumsuz etkilediğini göstermektedir. İslam perspektifinde ise sevgi, merhamet, sorumluluk ve karşılıklı hak bilincine dayalı aile anlayışının, söz konusu problemlerin çözümünde koruyucu ve güçlendirici bir işlev sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tarihsel Süreçte Aile ve Değişim

İnanç, değer ve kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında başat bir rol üstlenen aile, yalnızca bireysel mutluluğun yaşandığı özel bir alan değil; aynı zamanda toplumsal yapının sürekliliğini güvence altına alan, dayanışma, yardımlaşma, güven ve huzurun merkezinde yer alan sosyo-kültürel bir sistemdir (Arslantürk ve Amman, 2012, s. 298; Kağıtçıbaşı, 2010, s. 76; Yavuzer, 2009, s. 21). Toplumun en köklü ve temel kurumlarından biri olan aile, tarihsel süreç içerisinde farklı işlev ve görünüm kazanmış olsa da neslin devamının sağlanması, dilin, kültürün ve değerlerin aktarılması

gibi temel fonksiyonlarını korumuştur. Bu yönüyle aile, biyolojik sürekliliğin ötesinde, toplumsal varlığın yeniden üretildiği birincil kurum niteliği taşımaktadır.

Aile yapısı; otorite biçimi, büyüklüğü, yerleşim yeri, üye sayısı, yaşam tarzı ve sosyo-ekonomik özellikler gibi çeşitli ölçütlere bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Ailenin işlev ve rollerini belirleyen başlıca faktörler arasında aile içi dinamiklerin yanı sıra toplum, kültür, din ve devlet gibi makro yapılar yer almaktadır. Bu faktörlere bağlı olarak aileden beklenen roller ve sorumluluklar değişiklik gösterebilmekle birlikte, aile kurumunun evrensel düzeyde benzer temel işlevlere sahip olduğu görülmektedir (Hallaç ve Öz, 2014, s. 149). Aile; biyolojik devamlılığı sağlama, ekonomik destek sunma, psikolojik güven ortamı oluşturma, sosyalleşmeyi sağlama, kültürel ve dinî değerleri aktarma, statü kazandırma ve bireylerin boş zamanlarını anlamlı biçimde değerlendirmelerine katkıda bulunma gibi çok yönlü işlevlere sahiptir (Kır, 2011, ss. 385-399).

Sosyolojik açıdan aile, bireyin kişilik gelişimi, kimlik inşası ve değer oluşumunun gerçekleştiği ilk ve temel sosyal çevre olup, aynı zamanda bireyin topluma uyumunu sağlayan ve toplumsal bütünleşmeyi mümkün kılan birincil sosyalizasyon mekanizmasıdır. Norm ve değerlerin kuşaklar arası aktarımını sağlayarak birey ile toplum arasında köprü işlevi gören aile, toplumsal düzenin sürdürülebilirliğinde merkezi bir role sahiptir. Nitekim Maciver ve Page (1961, s. 238), ailenin evrensel bir kurum olmasının yanı sıra değişime açık, duygusal temelli, sınırlı büyüklüğe sahip ve toplumsal yapının çekirdeğini oluşturan bir sosyal yapı olduğunu vurgulamaktadır.

İnsanın fitratı ve psikolojik yapısı, sürekliliği ve güvenliği koruma eğilimi taşımakta; bu nedenle değişim çoğu zaman birey tarafından bir belirsizlik ve stres kaynağı olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte değişim, bireyin ve toplumsal yapıların yeniden yapılanmasını da beraberinde getiren kaçınılmaz bir süreçtir. Bu bağlamda aile kurumu da sosyo-ekonomik ve kültürel değişimlere paralel olarak dönüşmekte ve yeni koşullara uyum sağlayacak şekilde yeniden şekillenmektedir.

Ailenin tarihsel gelişimi incelendiğinde, aile yapısının genellikle avcı-toplayıcı toplum, tarım toplumu, sanayi toplumu ve sanayi sonrası toplum bağlamında ele alındığı; buna paralel olarak geleneksel, modern ve postmodern aile biçimlerinin ortaya çıktığı görülmektedir (Demir, 2021, ss. 770-791). Her bir tarihsel dönemin kendine özgü ekonomik, kültürel ve toplumsal özellikleri, aile yapısına da doğrudan yansımış; birey, aile ve toplum ilişkileri bu çerçevede yeniden şekillenmiştir.

Geleneksel veya geniş aile modeli, tarihsel olarak özellikle tarım toplumlarında yaygın olan ve birden fazla kuşağın birlikte yaşadığı, güçlü otorite ve hiyerarşik ilişkilerin bulunduğu bir aile yapısını ifade etmektedir. Bu aile modelinde ekonomik faaliyetler çoğunlukla tarıma dayalı olup, aile içi iş bölümü belirgin ve gelenekseldir. Genellikle ataerkil özellikler taşıyan bu yapıda erkek, ailenin ekonomik sorumluluğunu üstlenen otorite figürü olarak öne çıkarken, kadın ev içi sorumlulukları ve çocuk bakımını üstlenmektedir (Karataş, 2001, ss. 92-93). Bu yapı, aynı zamanda kültürel sürekliliğin ve toplumsal değerlerin korunmasında önemli bir işleve sahiptir.

Sanayileşme ve kentleşme süreciyle birlikte aile yapısında önemli dönüşümler yaşanmış; geniş aile yapısı yerini daha küçük ve bağımsız çekirdek aile modeline bırakmıştır. Kadınların eğitim ve çalışma hayatına daha aktif katılımı, aile içi rollerin yeniden tanımlanmasına ve daha eşitlikçi bir yapının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Modern çekirdek aile, üye sayısının azalması, ekonomik ve sosyal işlevlerinin bir kısmının kurumsal yapılara devredilmesi ve bireyselliğin daha fazla ön plana çıkması bakımından geleneksel aileden ayrılmaktadır. Ayrıca modern aile yapısında çocuk, aile hayatının merkezine yerleşmiş; çocuğun bireysel gelişimi ve eğitimi öncelikli bir değer haline gelmiştir. Nitekim Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]'nin *The Future of Families to 2030* başlıklı raporunda, boşanma oranlarının arttığı, tek ebeveynli ailelerin yaygınlaştığı ve aile yapılarının daha karmaşık bir hal aldığı belirtilmektedir (OECD, 2012).

20. yüzyılın sonlarından itibaren belirginleşen postmodern süreç ise aile yapısında daha köklü ve çok boyutlu değişimleri beraberinde getirmiştir. Küreselleşme, dijitalleşme, bireyselleşme ve yaşam tarzlarının çeşitlenmesi gibi dinamikler, aile yapılarının daha esnek, çoğulcu ve heterojen bir görünüm

kazanmasına neden olmuştur. Bu süreçte evlilik dışı birliktelikler, tek ebeveynli aileler ve çocuksuz evlilikler gibi farklı aile biçimleri daha görünür hale gelmiştir. Postmodern dönemin hız, haz, bireysellik ve tüketim odaklı yaşam anlayışı, aile kurumunun geleneksel anlam ve işlevlerinde aşınmalara yol açmış; evlilik yaşının yükselmesi, boşanma oranlarının artması ve doğurganlık oranlarının düşmesi gibi gelişmeler aile kurumunun dönüşümünü hızlandırmıştır (Demir, 2021, ss. 782-785).

Aile kurumu, birey ve toplumla karşılıklı etkileşim halinde olan dinamik bir yapıya sahiptir ve toplumsal değişimlerden doğrudan etkilenmektedir (Doğan, 2016, s. 7). Sağlıklı birey ve sağlıklı toplum arasındaki ilişki, büyük ölçüde sağlıklı bir aile yapısının varlığına bağlıdır. Ailenin işlevlerini yeterince yerine getiremediği durumlarda ortaya çıkan dengesizlik, aile sisteminin yeniden denge kurma çabasını beraberinde getirmektedir. Bu süreç, aile literatüründe “aile homeostazisi” kavramı ile ifade edilmektedir (Nichols, 2013, s. 119).

Sanayileşme ve modernleşme süreciyle birlikte aile yapısında meydana gelen dönüşümler, geniş aileden çekirdek aileye, ataerkil yapıdan daha eşitlikçi ilişki biçimlerine ve üretim merkezli aile modelinden tüketim ve birey merkezli aile modeline doğru bir evrimi beraberinde getirmiştir (Aydın, 2016, s. 58). Bu dönüşüm sürecinde sanayileşme, kentleşme, göç, teknolojik gelişmeler, iletişim imkanlarının yaygınlaşması ve kültürel değişim gibi faktörler belirleyici rol oynamıştır (Can, 2013, s. 72). Bu tarihsel dönüşüm süreci, ailenin yalnızca bireysel bir birliktelik biçimi olmadığını; aynı zamanda toplumsal sürekliliğin, kültürel aktarımın ve sosyal bütünleşmenin temel kurumu olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, aile kurumunun geçirdiği dönüşümlerin anlaşılması, onun İslam düşüncesindeki yerinin ve işlevinin daha sağlıklı değerlendirilmesi açısından da önem arz etmektedir.

Ailenin Toplumsal Önemi ve İslam’daki Yeri

Maddi ve manevi hayatı anlamlandıran, bireysel ve toplumsal huzuru temin etmeyi amaçlayan din, insan için yalnızca bir inanç sistemi değil, aynı zamanda varoluşsal bir ihtiyaç ve toplumsal bir zorunluluk niteliği taşımaktadır (Aşıkoğlu, 1998, s. 45). Farklı din ve medeniyetlerde aileye yüklenen anlam ve işlevler değişiklik göstermekle birlikte, dinlerin genel olarak aileyi ahlaki değerlerin üretildiği ve korunduğu kutsal bir kurum olarak konumlandığı görülmektedir (Adak, 2012, ss. 200-240; Bottomore, 1984, s. 314). Bu yönüyle aile, bireyin psiko-sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı birincil yaşam alanı olmasının yanı sıra, toplumsal bütünleşmeyi sağlayan ve sosyal çözülmeyi önleyici işlev gören temel bir kurumdur. Aile içerisinde gelişen karşılıklı sevgi, güven, dayanışma ve sorumluluk bilinci, hem bireysel iyi oluşu desteklemekte hem de toplumsal istikrarın sürdürülmesine katkı sunmaktadır (Yaman, 2008, s. 17).

Din, bireyin anlam arayışına cevap vererek ona ontolojik bir güvenlik alanı sağlamakta, aile kurumu aracılığıyla bu güven ve aidiyet duygusunu somut bir yaşantıya dönüştürmektedir. Aile ortamında gelişen sevgi, aidiyet, bağlılık ve güven ilişkileri, bireyin psikolojik dayanıklılığını güçlendiren önemli bir destek mekanizması oluşturmaktadır (Frankl, 2014, s. 72). Bu bağlamda din ve aile, bireyin toplumsallaşma sürecinde birbirini tamamlayan iki temel kurum olarak işlev görmektedir. Aile, bireyin ilk değer, norm ve inançlarla tanıştığı sosyal çevreyi oluştururken; din, bu değerlerin anlamlandırılmasını sağlayarak bireyin ahlaki yönelimini derinleştirmektedir. Maneviyat ise bireyin varoluşsal sorgulamalarına cevap veren, zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olan ve yaşamına anlam kazandıran önemli bir psikolojik kaynak olarak öne çıkmaktadır. Nitekim modern psikoloji literatüründe de bireyin manevi yöneliminin psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisine yönelik çalışmaların giderek arttığı görülmektedir (Ayten, 2015, s. 68).

İslam dini, insanın hem yaratıcısıyla hem de diğer insanlarla ilişkilerini düzenleyen, bireysel ve toplumsal hayatı bütüncül bir yaklaşımla ele alan normatif bir sistem sunmaktadır. Bu sistem içerisinde aile, bireyin huzurunun ve toplumun düzeninin teminatı olarak merkezi bir konuma sahiptir. Kur’ân-ı Kerîm’de evlilik teşvik edilmekte (Kur’ân-ı Kerîm, 17: 32; 24:32), aile kurumunun bireyin huzur ve sükûnet bulduğu bir yapı olduğu vurgulanmakta (Kur’ân-ı Kerîm, 2:187; 30:21) ve aile

ilişkilerinde adalet, merhamet, sadakat ve sorumluluk ilkeleri temel referanslar olarak belirlenmektedir. Bu bağlamda aile, yalnızca biyolojik ve sosyal bir birliktelik değil, aynı zamanda ahlaki ve manevi gelişimin gerçekleştiği bir değer ortamı olarak kabul edilmektedir.

İslam hukukuna göre aile, evlenmelerine dinen engel bulunmayan kadın ve erkeğin, hür iradeleriyle gerçekleştirdikleri evlilik akdiyle kurulan meşru bir birlikteliktir (Karaman, 1991, s. 1/233). Bu yönüyle aile, bireylerin karşılıklı hak ve sorumluluk temelinde bir araya geldiği ve toplumsal düzenin korunmasına katkı sağlayan bir kurum niteliği taşımaktadır. Kur'an'da evlilik, ilahi bir nimet ve varlığın anlamını pekiştiren bir birliktelik olarak ifade edilirken, eşler arasında sevgi ve merhametin varlığına dikkat çekilmektedir (Kur'an-ı Kerim, 30: 21). Benzer şekilde Hz. Peygamber'in hadislerinde de aile kurumunun korunmasına, eşler arası hakların gözetilmesine ve aile içi ilişkilerde adalet ve merhametin esas alınmasına vurgu yapılmaktadır (Müslim, t.y., Nikâh, 121). Bu çerçevede İslam, aileyi yalnızca toplumsal bir kurum olarak değil, aynı zamanda bireyin manevi gelişimini destekleyen ve ibadet bilinciyle şekillenen bir sorumluluk alanı olarak değerlendirmektedir (Kur'an-ı Kerim, 2: 228).

İnsanın yaratılış özellikleri, onun iyiliğe ve erdemli davranışlara yatkın olduğunu göstermektedir (Okumuşlar, 2022, s. 35). Bu potansiyelin geliştirilmesi ve bireyin ahlaki açıdan olgunlaşması süreci ise öncelikle aile ortamında başlamaktadır (Yavuzer, 2016, s. 24). Bu bağlamda değerler, bireyin ve toplumun huzurunu sağlayan, içselleştirilen ve davranışlara yön veren temel referanslar olarak ortaya çıkmaktadır. Aile, bu değerlerin öğrenildiği ve yaşandığı ilk sosyal ortam olması bakımından bireyin karakter gelişiminde belirleyici bir rol oynamaktadır.

İslam, çocuk eğitiminde sevgi, merhamet ve hikmet temelli bir yaklaşımı esas almakta; baskı ve şiddete dayalı yöntemleri reddetmektedir. Çocuğun gelişim sürecinde bireysel farklılıkların dikkate alınması, onun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin desteklenmesi, aile içi eğitimin temel ilkeleri arasında yer almaktadır (Aydın, 2011, s. 63; Koç, 1999, s. 80; Küçükahmet, 1989, s. 17). Çocuk, ilk dinî bilgi, değer ve davranış kalıplarını aile ortamında gözlem ve etkileşim yoluyla öğrenmektedir (Yavuz, 1987, s. 47). Sevgi ve şefkat temelli aile ortamı, çocuğun değerli olduğu duygusunu pekiştirerek sağlıklı bir kişilik gelişimine katkı sağlamakta (Dodurgalı, 2011, s. 150); bu süreç, çocuğun toplumsal hayata uyumunu kolaylaştırmaktadır (Yılmaz, 2003, s. 129). Bu bağlamda ebeveynler, hem bilinçli hem de örtük biçimde kültür ve değer aktarımının temel aktörleri olarak önemli bir sorumluluk üstlenmektedir. Din eğitimi ise bireyin gelişimsel özelliklerini ve çevresel koşullarını dikkate alarak onun bütüncül gelişimini destekleyen bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Keyifli, 2013, s. 118).

Aile kurumu hem toplumsal sürekliliğin sağlanmasında hem de bireyin ahlaki ve psikolojik gelişiminde merkezi bir konuma sahiptir. Bu tarihsel ve toplumsal gerçeklikten hareketle, modern dönemde aile kurumunun karşı karşıya kaldığı sorunların ve bu sorunlara yönelik İslam'ın sunduğu ilke ve çözüm perspektiflerinin incelenmesi, günümüz aile yapısının anlaşılması ve güçlendirilmesi açısından önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Modern Dönem Aile Sorunları ve Çözüm Önerileri

Değişim, hem insan hayatının hem de toplumsal yapının ontolojik bir özelliği olup, toplumsal kurumların yapı ve işlevlerinde sürekli bir yeniden yapılanmayı beraberinde getirmektedir. Toplumsal değişim süreçlerinden en fazla etkilenen kurumların başında aile gelmektedir. Toplumsal yapıda meydana gelen dönüşümler, ailenin geleneksel işlevlerinin farklılaşmasına neden olmakta; bu durum, toplumsal düzeyde ortaya çıkan sorunların aile üyeleri üzerinde bireysel ve psikososyal sorunlar olarak tezahür etmesine zemin hazırlamaktadır (Gökçe, 1976, s. 63). Özellikle modern dönemde sosyoekonomik gelişmeler, küreselleşme ve teknolojik ilerlemeler, bireysel ve toplumsal yaşamın tüm alanlarında köklü değişimleri beraberinde getirmiş; bu dönüşümden aile kurumu da doğrudan ve derin biçimde etkilenmiştir (Frager, 2009, s. 121). Geleneksel toplumlarda üretim merkezli bir birim olarak işlev gören aile, sanayileşme süreciyle birlikte bu özelliğini büyük ölçüde kaybederek tüketim merkezli bir yapıya evrilmiştir (Freyer, 1967, s. 241). Bu dönüşüm, yalnızca ailenin ekonomik rolünü

değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerini, değer sistemini ve işlevsel bütünlüğünü de yeniden şekillendirmiştir. Toplumsal hayatın değişen ihtiyaçları, beklentileri ve talepleri doğrultusunda ailenin yapı ve işlevlerinde meydana gelen bu dönüşüm, aile içi rollerin, ilişkilerin ve değerlerin yeniden tanımlanmasına neden olmuştur (Yıldırım, 2011, s. 121). Bu bağlamda modernleşme süreci, yeni aile biçimlerinin, yeni ilişki dinamiklerinin ve beraberinde yeni sorun alanlarının ortaya çıkmasına yol açmış; ailenin çözülmesini önlemek amacıyla bireysel, toplumsal ve kurumsal düzeyde çeşitli koruyucu ve düzenleyici mekanizmaların geliştirilmesini gerekli kılmıştır.

Modern aile yapısının dönüşümünde aydınlanma düşüncesiyle birlikte ortaya çıkan yeni epistemolojik ve ideolojik yaklaşımlar da belirleyici bir rol oynamıştır. Pozitivizm, pragmatizm, sekülerizm ve bireyselleşme gibi düşünce akımları, modern batı medeniyetinin temel paradigmalarını oluşturmuş ve toplumsal hayatın bütün alanlarını etkisi altına almıştır. Bu düşünsel dönüşüm, bireyin özerkliğini ve bireysel tercihlerini merkeze alarak, geleneksel toplumsal yapıların ve otorite biçimlerinin sorgulanmasına yol açmıştır. Bu süreçte aile kurumu da yapısal ve işlevsel açıdan yeniden şekillenmiş; aile içi roller, değerler, normlar ve ilişki biçimleri önemli ölçüde değişime uğramıştır. Bu bağlamda modern dönemde aile kurumunda normatif çözülme olarak ifade edilen anomi durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Anomi, aile üyelerinin rol ve sorumluluklarının belirsizleşmesine, aile içi etkileşimin zayıflamasına ve aile bağlarının gevşemesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra bireyselleşmenin artması, mahremiyet anlayışının dönüşmesi, aile işlevlerinin kurumsal yapılara devredilmesi, aile ilişkilerinin fedakârlık ve dayanışma temelli yapısından çıkar ve fayda temelli bir yapıya evrilmesi, boşanma oranlarının artması ve ailenin üretim birimi olmaktan çıkarak tüketim birimine dönüşmesi gibi olgular, modern aile yapısının temel karakteristikleri arasında yer almaktadır (Ağırbaş, 2018, s. 19; Hökelekli, 2016, s. 35).

Sanayi Devrimi sonrasında hız kazanan kentleşme süreci de aile kurumunun dönüşümünde önemli bir kırılma noktası olmuştur. Kentleşme ile birlikte bireyselleşme eğilimleri güçlenmiş, dijitalleşme ve tüketim kültürü toplumsal hayatın belirleyici unsurları haline gelmiştir. Bu süreç, aile yapısını yalnızca fiziksel anlamda değil, aynı zamanda sosyokültürel ve değerler düzeyinde de derinden etkilemiştir (Günay, 2012, s. 360). Geleneksel toplumlarda yaygın olan geniş aile modeli, yerini giderek çekirdek aile modeline bırakmış; bu durum kuşaklar arası etkileşimin zayıflamasına, aile içi dayanışmanın azalmasına ve kültürel değerlerin aktarım sürecinin sekteye uğramasına neden olmuştur. Bununla birlikte modern toplumlarda evlilik yaşının yükselmesi, doğurganlık oranlarının düşmesi ve çocuk sayısının azalması gibi demografik değişimler de aile kurumunun yapısal dönüşümünün önemli göstergeleri arasında yer almaktadır (Elliot ve Merrill, 1961, s. 351; Ogburn, 1966, s. 79).

Modern dönemde kadınların eğitim ve çalışma hayatına daha aktif katılım sağlaması, aile içi rol dağılımında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Kadının ekonomik hayatta aktif bir özne haline gelmesi, geleneksel aile yapısında kadına atfedilen bakım ve sosyalleştirme rollerinin yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Bu bağlamda çocuk bakımının kreş ve anaokulları gibi kurumsal yapılara, yaşlı bakımının ise huzurevlerine devredilmesi yaygın bir uygulama haline gelmiştir (Fukuyama, 2015, ss. 58-60). Bu gelişmeler, modern yaşamın pratik gerekliliklerine uyum sağlama açısından işlevsel bir çözüm sunmakla birlikte, ailenin temel işlevlerinden biri olan eğitim, sosyalleştirme ve kültürel değerleri aktarma fonksiyonunun zayıflamasına neden olmuştur. Ailenin çocukların kişilik gelişimi, değer kazanımı ve toplumsal kimlik inşasındaki belirleyici rolünün azalması, uzun vadede toplumsal bütünleşme açısından önemli riskler barındırmaktadır.

Modernleşme süreci, aile kurumunun ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik boyutlarında çok yönlü bir dönüşüme neden olmuştur. Ailenin üretim merkezli, çok kuşaklı ve güçlü dayanışma temelli yapısı, yerini daha bireysel, tüketim odaklı ve işlevsel açıdan sınırlı bir yapıya bırakmıştır. Bu dönüşüm süreci, aile içi ilişkilerin niteliğini, aile üyelerinin rollerini ve aile kurumunun toplumsal işlevlerini yeniden tanımlamış; bununla birlikte aile bağlarının zayıflaması, kuşak çatışmaları, iletişim sorunları, değer aşınması ve boşanma oranlarının artması gibi çeşitli sosyal sorunların ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda modern dönemde aile kurumunun yeniden

güçlendirilmesi, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal sürdürülebilirlik açısından da kritik bir önem taşımaktadır.

Evlilik Kurumunun Zayıflaması ve Boşanma Oranlarının Artışı

Boşanma, farklı nedenlere dayanmakla birlikte nihai olarak evlilik birliğinin sona ermesiyle sonuçlanan; psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve hukuki boyutları olan çok katmanlı bir süreçtir. Bu süreç yalnızca eşleri değil, aynı zamanda çocukları ve geniş aile çevresini de etkileyen, bireysel ve toplumsal düzeyde önemli sonuçlar doğuran bir olgudur. Ailenin dağılmasına yol açması bakımından boşanma, bireylerin yaşam doyumu, ruh sağlığı ve sosyal uyumu üzerinde kalıcı etkiler bırakabilmektedir (Algan, 2017, s. 88). Bununla birlikte boşanma olgusu modern döneme özgü olmayıp tarihsel olarak hemen her toplumda varlığını sürdürmüş kadim bir gerçekliktir. Ancak modernleşme süreciyle birlikte boşanma oranlarında belirgin bir artış gözlenmiş, bu artış toplumsal yapıdaki dönüşümlerle yakından ilişkili hale gelmiştir (Yazıcıoğlu, 1995, s. 89).

Modern toplumlarda boşanma oranlarının artmasında çok sayıda sosyoekonomik, kültürel ve psikolojik faktör etkili olmaktadır. Özellikle kadının eğitim düzeyinin yükselmesi ve ekonomik bağımsızlık kazanması, kentleşmenin hızlanması, toplumsal norm ve değerlerde meydana gelen değişimler, boşanmaya yönelik algının dönüşmesi ve bireysel özgürlük anlayışının güçlenmesi bu süreçte belirleyici olmuştur. Bunun yanı sıra eşler arasında sağlıklı iletişim, evlilik içi çatışmalar, rol beklentilerindeki uyumsuzluk, ekonomik sorunlar, şiddet, sadakatsizlik ve ideolojik farklılıklar gibi etkenler evlilik doyumunu azaltmakta ve boşanma olasılığını artırmaktadır (Ercan, 2017, ss. 1-83; Polat, 2012, s. 15). Bu bağlamda boşanma, yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda toplumsal değişimin aile kurumu üzerindeki etkilerinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Boşanma oranlarının artması, aile yapısında önemli dönüşümlere yol açmakta ve tek ebeveynli ailelerin yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Parçalanmış aile yapısı, özellikle çocukların psikososyal gelişimi açısından çeşitli riskler barındırmaktadır. Araştırmalar, boşanma sürecine maruz kalan çocukların duygusal güvenlik, benlik saygısı ve sosyal uyum açısından çeşitli güçlüklerle karşılaşabildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra boşanma, aile üyeleri açısından ekonomik kayıplar, sosyal destek ağlarının zayıflaması ve yalnızlık duygusunun artması gibi sonuçlar doğurabilmektedir (Polat, 2012, s. 15). Bu durum, boşanmanın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir sorun olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Modernleşme süreciyle birlikte evlilik yaşında da önemli değişimler meydana gelmiştir. Geleneksel toplumlarda evlilikler genellikle erken yaşlarda ve ailelerin yönlendirmesiyle gerçekleşirken, modern toplumlarda bireylerin eğitim süresinin uzaması, kariyer hedeflerinin öncelik kazanması ve ekonomik bağımsızlık arayışı evlilik yaşının gecikmesine neden olmuştur. Bu gecikme, bireylerin evliliğe daha bilinçli ve olgun bir şekilde hazırlanmasına katkı sağlayabilmekle birlikte, aynı zamanda bireysel beklentilerin artmasına ve evlilikten duyulan tatmin düzeyinin daha kırılgan hale gelmesine de yol açabilmektedir. Artan bireysel beklentiler ve kişisel tatmin arayışı, evlilik kurumunun sürdürülebilirliğini zorlaştıran faktörlerden biri haline gelmiştir (Yazıcıoğlu, 1995, s. 89).

Modern aile yapısındaki dönüşümün bir diğer önemli göstergesi, evlilik dışı birlikteliklerin ve tek ebeveynli aile modellerinin artışıdır. Bu durum, aile kurumunun geleneksel normatif çerçevesinin yeniden tanımlanmasına neden olmakta ve aile kavramının anlam sınırlarını genişletmektedir. Bununla birlikte son yıllarda literatürde “gri boşanma” olarak adlandırılan, ileri yaş döneminde gerçekleşen boşanmaların da arttığı görülmektedir. Uzun süreli evliliklerin emeklilik sonrası dönemde sona ermesi, bireylerin yaşam beklentilerinin değişmesi, bireysel tatmin arayışının güçlenmesi ve yaşam tarzı farklılıklarının belirginleşmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum yalnızca eşleri değil, aynı zamanda yetişkin çocukları ve torunları da etkileyerek aile içi ilişkilerin yeniden yapılandırılmasına neden olmaktadır.

Evlilik kurumunun sürdürülebilirliği üzerinde ekonomik ve psikolojik faktörler de önemli bir rol oynamaktadır. İşsizlik, gelir yetersizliği ve ekonomik belirsizlik gibi faktörler, evlilik ilişkisi

içerisinde stres ve çatışma düzeyini artırarak evlilik doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin yaşadığı psikolojik sorunlar da evlilik ilişkisini doğrudan etkilemektedir. Depresyon, kaygı bozuklukları, stres ve uyum problemleri gibi psikolojik durumlar, eşler arasındaki iletişimi zayıflatmakta ve evlilik ilişkisinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini zorlaştırmaktadır. Nitekim Grof ve Grof (2011, ss. 7-8), modern toplumlarda özellikle genç ve ergen bireylerde kaygı düzeyinin dramatik biçimde arttığını ve bu durumun bireylerin psikososyal gelişimi üzerinde önemli etkiler oluşturduğunu belirtmektedir. Artan kaygı düzeyi, bireyin benlik algısı, öz yeterliği ve sosyal ilişkileri üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmakta; aile bağlamında ise güven temelli iletişimin zayıflamasına ve duygusal dayanışmanın azalmasına neden olabilmektedir.

Modernleşme süreci aynı zamanda evlilik kurumunun kutsallığına yönelik algının dönüşmesine de yol açmıştır. Geleneksel toplumlarda evlilik, yalnızca iki bireyin birlikteliği değil, aynı zamanda dinî ve ahlaki anlam taşıyan kutsal bir birliktelik olarak görülürken, modern seküler toplumlarda evlilik daha çok bireysel tatmin ve karşılıklı sözleşme temelinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu durum, evlilik ilişkisinin sürekliliğine yönelik bağlılık anlayışını zayıflatabilmektedir. Buna karşılık dinî inanç ve dindarlık düzeyinin evlilik bağlılığı ve sadakat üzerinde koruyucu bir etkiye sahip olduğu ve boşanma oranlarını azaltıcı bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Park ve Paloutzian, 2013, ss. 371-376).

İslam dini ise evliliği toplumsal düzenin ve bireysel huzurun temel unsurlarından biri olarak kabul etmekte ve evlilik birliğinin korunmasına büyük önem atfetmektedir. Kur'an'da eşler arasındaki ilişkinin sevgi, merhamet ve karşılıklı sorumluluk temelinde sürdürülmesi gerektiği vurgulanmakta ve aile içi sorunların çözümünde sabır, anlayış ve arabuluculuk gibi yöntemler önerilmektedir (Kur'an-ı Kerim, 4: 19, 4:34-35, 65:1-2, 65:6-7). Bununla birlikte İslam dini, evlilik birliğinin sürdürülemezlik derecede zarar gördüğü durumlarda boşanmayı son çare olarak meşru kabul etmektedir. Nitekim Hz. Peygamber'in "*Allah'ın en sevmediği helal boşanmadır*" (Ebû Dâvûd, 2008, Talâk, 13) şeklindeki ifadesi, boşanmanın meşru olmakla birlikte istenmeyen bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, evlilik kurumunun korunmasını esas almakla birlikte, bireylerin zarar gördüğü durumlarda çözüm imkanını da açık tutan dengeli bir perspektif sunmaktadır.

Aile kurumu, toplumsal yapının temel taşı olması ve toplumsal süreçlerden hem etkilenmesi hem de bu süreçleri etkilemesi nedeniyle sosyal politika geliştirme süreçlerinde merkezi bir konuma sahiptir (Tekin Epik, Çiçek ve Altay, 2017, ss. 35-58). Bu bağlamda boşanma olgusuna yönelik çözüm önerilerinin çok boyutlu ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Özellikle evlilik öncesi eğitim programlarının yaygınlaştırılması, aile ve evlilik danışmanlığı hizmetlerinin güçlendirilmesi, ailelere yönelik psikososyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi ve ekonomik destek politikalarının uygulanması önemli çözüm araçları arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra toplumsal düzeyde aile kurumunun değerine yönelik farkındalığın artırılması, sağlıklı evlilik modellerinin medya aracılığıyla desteklenmesi ve aileyi güçlendirici sosyal politikaların geliştirilmesi, evlilik kurumunun sürdürülebilirliğine katkı sağlayacaktır.

Modernleşme süreci, evlilik kurumunun anlamını, işlevini ve sürekliliğini önemli ölçüde dönüştürmüştür; bireyselleşme, ekonomik değişimler ve kültürel dönüşümler boşanma oranlarının artmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum, aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik bütüncül, kültürel ve değer temelli yaklaşımların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle bireyin psikolojik iyilik halini, aile içi iletişimi ve toplumsal değerleri destekleyen yaklaşımlar, evlilik kurumunun korunması ve sağlıklı aile yapısının sürdürülebilmesi açısından hayati öneme sahiptir.

Aile İçi İletişim Sorunları ve Nesiller Arası Çatışma

Aile içi iletişim, aile kurumunun sağlıklı işleyişinin temel belirleyicilerinden biri olup, eşler arası ilişkinin niteliğini ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Sağlıklı iletişim, aile üyeleri arasında duygusal bağların güçlenmesini, karşılıklı anlayışın gelişmesini ve sorun çözme becerilerinin etkin biçimde kullanılmasını mümkün kılmaktadır. Buna karşılık iletişim süreçlerinde yaşanan aksaklıklar, evlilik doyumunun azalmasına, duygusal yabancılaşmaya ve aile içi

çatışmaların artmasına zemin hazırlamaktadır. Modern dönemde iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi, bireylerin dijital ortamlarda daha fazla zaman geçirmesine neden olmuş; bu durum yüz yüze iletişim süreçlerini zayıflatarak aile içi etkileşimin niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle ebeveynler ve çocuklar arasındaki iletişim bağının zayıflaması, çocukların kimlik ve aidiyet arayışında aile dışı referanslara yönelmesine ve nesiller arası değer aktarımında kopuklukların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Modern toplumun temel belirleyicilerinden biri olan teknolojik dönüşüm, bireysel ve toplumsal hayatın tüm alanlarında olduğu gibi aile yapısı ve iletişim biçimleri üzerinde de köklü değişimlere yol açmıştır. Toffler'in (1980, s. 141) ifade ettiği üzere, teknolojik gelişmeler yalnızca üretim süreçlerini değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin doğasını da dönüştürmektedir. Bu bağlamda internet ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması, bireylerin iletişim kurma biçimlerini değiştirmiş; sanal etkileşimler, yüz yüze iletişimin yerini kısmen ikame etmeye başlamıştır. Dijital iletişim araçlarının bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımı, aile üyeleri arasındaki doğrudan etkileşimi azaltmakta, duygusal paylaşımı sınırlandırmakta ve aile bağlarının zayıflamasına neden olabilmektedir. Aynı fiziksel mekânı paylaşan bireylerin dahi dijital ekranlar aracılığıyla farklı dünyalara yönelmesi, aile içi yalnızlık ve duygusal kopukluk gibi modern psikososyal sorunları beraberinde getirmektedir.

Modernleşmeyle birlikte artan bireyselleşme, sekülerleşme ve haz odaklı yaşam anlayışı, aile içi sorumluluk, fedakârlık ve iletişim süreçlerini zayıflatarak özellikle geleneksel ve modern değerler arasında kalan toplumlarda nesiller arası çatışmaları artırmaktadır. Birey merkezli yaşam tarzı, aile üyelerinin rol ve beklentilerini dönüştürerek aile içi uyumu zorlaştırmakta; bu durum aile içi çatışmaların aynı zamanda kültürel dönüşümün bir yansıması olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte dijitalleşme, sanal ilişkilerin yüz yüze ilişkilerin yerini almasına neden olarak empati, duygusal paylaşım ve karşılıklı anlayışı zayıflatılabilmekte; oysa sağlıklı aile iletişimi, empati, saygı ve duygusal yakınlık temelinde aile bağlarının güçlenmesini sağlayan temel bir süreçtir.

Sanayileşme ve modernleşme süreciyle birlikte aile yapısında meydana gelen dönüşümler de aile içi iletişim dinamiklerini etkilemiştir. Özellikle kadının çalışma hayatına daha aktif katılımı ve ekonomik bağımsızlık kazanması, aile içi rol dağılımında yeniden yapılanmayı beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm, bir yandan toplumsal cinsiyet eşitliği açısından önemli bir gelişme olmakla birlikte, diğer yandan aile içi sorumlulukların paylaşımı ve iletişim süreçlerinde yeni uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Aile yapısında meydana gelen bu dönüşümler, aile üyeleri arasındaki iletişim sorunlarını artırabilmekte ve aile danışmanlığı hizmetlerine olan ihtiyacı güçlendirmektedir.

Toplumsal değişimle birlikte aile sorunlarının çeşitlenmesi, aile danışmanlığını aile içi iletişimi güçlendiren, rol ve sorumlulukları düzenleyen ve aile işleyişini destekleyen önemli bir profesyonel alan haline getirmiştir. Bu süreçte aile eğitimi, evlilik öncesi ve sonrası programlar, bilinçli medya kullanımı ve koruyucu-önleyici yaklaşımlar aile kurumunun güçlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. İslam'ın aileyi sevgi, merhamet ve sorumluluk temelli koruyan değer çerçevesi de aile içi sorunlara ahlaki bir referans sunmaktadır. Türkiye özelinde ise aile ve değer eğitiminin yaygınlaştırılması, uzman yetiştirilmesi ve dijitalleşme sürecinde aileyi koruyucu bütüncül politikaların geliştirilmesi, toplumsal istikrar ve bireysel iyi oluş açısından önemli bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Kadın ve Erkek Rollerindeki Değişimler

Aile içinde rol kavramı, bireyin aile sistemi içerisindeki sorumluluklarını, davranışlarını ve diğer üyelerle kurduğu etkileşim biçimlerini ifade etmekte olup, toplumsal değerler, kültürel normlar ve sosyo-ekonomik yapı tarafından şekillendirilmektedir. Rol dağılımının dengeli olması, aile içi uyumu güçlendirmekte, bireylerin kimlik gelişimini desteklemekte ve ailenin sosyalleştirme, koruma, değer aktarımı ve dayanışma gibi temel işlevlerini sağlıklı biçimde yerine getirmesine katkı sunmaktadır.

Sanayileşme ve modernleşme süreçleri, aile içi rol dağılımında önemli dönüşümlere yol açmıştır. Geleneksel yapıda erkek ekonomik sorumluluklarla, kadın ise ev içi düzen ve çocuk bakımıyla özdeşleştirilirken, kadınların eğitim ve çalışma hayatına katılımının artması, rol paylaşımının daha esnek ve eşitlikçi bir yapıya yönelmesini sağlamıştır. Ancak bu süreç, özellikle çalışan kadınların hem mesleki hem de ailevi sorumlulukları birlikte üstlenmesi nedeniyle rol çatışması ve uyum sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

Modern toplumlarda ayrıca çocuk bakımı ve eğitim gibi bazı aile işlevlerinin kurumsal yapılara devredilmesi, aile içi rollerin kapsamını yeniden şekillendirmiştir. Bu dönüşüm, rol beklentilerinin belirsizleşmesine ve aile içi sorumlulukların yeniden tanımlanmasına neden olmuştur. Bu nedenle rol paylaşımının sağlıklı biçimde düzenlenmesi, aile eğitimi ve danışmanlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması, aile dostu sosyal politikaların geliştirilmesi ve dengeli rol modellerinin teşvik edilmesi önem taşımaktadır.

Kadın ve erkek rollerindeki değişim, modernleşmenin doğal bir sonucu olmakla birlikte, bu sürecin karşılıklı sorumluluk, adalet ve anlayış temelinde yönetilmesi önem arz etmektedir. Aile içi rol uyumunun sağlanması, hem aile bütünlüğünün korunması hem de toplumsal istikrarın sürdürülebilmesi açısından önemli bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir.

Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Modern Dönemdeki Görünümleri

Şiddet, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmakla birlikte, modern dönemde birey, aile ve toplum düzeyinde çok boyutlu bir tehdit unsuru haline gelmiştir. En genel anlamıyla şiddet; bireye ya da bir gruba yönelik fiziksel, psikolojik, ekonomik veya sembolik zarar verme amacı taşıyan davranışların tümünü kapsamaktadır. Fiziksel, sözel, psikolojik, dijital ve ekonomik biçimlerde ortaya çıkabilen bu olgu, çoğu zaman erken yaşlarda aile ortamında öğrenilmekte, model alınmakta ve sonraki yaşam evrelerinde yeniden üretilebilmektedir (Kalyoncu, 2009, s. 20). Bu yönüyle şiddet, yalnızca bireysel bir tepki biçimi değil; aynı zamanda sosyal öğrenme süreçleriyle beslenen ve süreklilik kazanabilen yapısal bir sorundur. Modern toplumlarda bireylerin kendini ifade etme, güç gösterme veya hak arama aracı olarak şiddete yönelmesi, bu olgunun psikososyal bir bozulma biçimi olarak değerlendirilmesini ve çok boyutlu müdahale gerektiren bir halk sağlığı problemi olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Aile içi şiddet ise aile üyeleri arasında gerçekleşen fiziksel, psikolojik, sözel, cinsel, ekonomik ve duygusal zarar verme davranışlarının bütünüdür. Bu olgu, yalnızca bireysel öfke kontrolü sorunu olarak değil, aynı zamanda güç, otorite ve kontrol ilişkileri bağlamında şekillenen yapısal bir problem olarak değerlendirilmektedir. Modern yaşamın hız, stres, zaman baskısı ve bireysel yalnızlaşma gibi unsurları, aile bireylerinin ruhsal dayanıklılığını zayıflatmakta ve şiddet davranışlarının ortaya çıkma riskini artırmaktadır. Özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar, aile içi şiddetin en kırılgan ve korunmasız grupları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda aile üyelerinin birbirlerine yönelik yıkıcı, zarar verici ve saldırgan tüm davranışları aile içi şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (Vatandaş, 2003, ss. 19-51). Ayrıca eşler arasındaki eğitim düzeyi farklılıkları, ekonomik sorunlar, kültürel uyumsuzluklar, iletişim yetersizlikleri ve duygusal yabancılaşma gibi faktörler de aile içi şiddetin ortaya çıkmasını kolaylaştıran risk unsurları arasında sayılmaktadır (Şentürk, 2010, ss. 10-11).

Aile içi şiddet, sosyolojik, psikolojik ve hukuksal yaklaşımlar çerçevesinde farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Sosyolojik açıdan güç eşitsizlikleri ve toplumsal yapı, psikolojik açıdan bireyin geçmiş yaşantıları ve öğrenilmiş davranışları, hukuksal açıdan ise suç ve yaptırım boyutu ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, şiddetin önlenmesinde yalnızca hukuki tedbirlerin yeterli olmadığı; eğitimsel, kültürel ve değer temelli yaklaşımların da gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Aile içi şiddet, fiziksel zararların yanı sıra özgüven kaybı, depresyon, kaygı ve travma gibi ciddi psikolojik sonuçlara yol açmakta; özellikle çocukların gelişimini olumsuz etkileyerek şiddetin

kuşaklar arası aktarımına zemin hazırlayabilmektedir. Bu durum, aile ortamının bireyin tutum ve davranışlarının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Bu bağlamda şiddetin önlenmesinde barış, empati, saygı ve merhamet gibi değerlerin kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Şiddetsiz iletişim, duygu yönetimi ve çatışma çözme becerilerinin eğitim yoluyla geliştirilmesi, psikososyal destek hizmetlerinin sunulması ve koruyucu sosyal politikaların uygulanması, aile içi şiddetin önlenmesinde temel yaklaşımlar arasında yer almaktadır.

Şiddetin önlenmesine yönelik çözüm arayışlarında dinî ve ahlaki değerlerin sunduğu ilkeler de önemli bir referans çerçevesi oluşturmaktadır. İslam düşüncesinde insan ilişkilerinin temelinde merhamet, adalet ve zarar vermeme ilkesi yer almaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'in "*Müslüman, elinden ve dilinden insanların zarar görmediği kimsedir*" (Buhârî, 1987, İmân, 4-5) hadisi, bireyin başkalarına zarar vermekten uzak durmasını temel bir ahlaki ilke olarak ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, "*Mümin ülfet eden ve kendisiyle ülfet edilendir; ülfet etmeyen ve kendisiyle ülfet edilmeyen kimsede hayır yoktur*" (Ahmed b. Hanbel, 1998, ss. 844-845) hadisi, sağlıklı sosyal ilişkilerin sevgi, yakınlık ve karşılıklı güven temelinde kurulması gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda İslam'ın önerdiği ahlaki model, şiddeti dışlayan, barış ve güven temelli bir aile ve toplum düzenini hedeflemektedir.

İslam'da aile, bireyin ahlaki ve kişilik gelişiminin temel ortamı olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocukların değer dünyasının oluşumundaki rolü son derece belirleyicidir. Hz. Peygamber'in "*Her çocuk fitrat üzere doğar; sonra anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar*" (Buhârî, 1987, Cenâiz, 80) hadisi, çocuğun kişilik ve değer gelişiminde aile ortamının belirleyici etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çerçevede İslam'da inanç, ibadet ve ahlak arasında bütüncül bir ilişki söz konusudur. Ahlak, yalnızca bireysel bir erdem değil, aynı zamanda sosyal ilişkileri düzenleyen temel bir ilke olarak kabul edilmekte; bireyin aile içi tutum ve davranışlarına doğrudan yansımaktadır.

Aile içi şiddet, modern toplumlarda çok boyutlu nedenlere dayanan ve yalnızca bireysel değil, toplumsal sonuçlar doğuran önemli bir sosyal sorundur. Bu sorunun çözümü, hukuki, psikolojik, sosyal ve kültürel müdahalelerin yanı sıra, insanın değer dünyasını güçlendiren ahlaki ve manevi yaklaşımların da sürece dâhil edilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda İslam'ın merhamet, adalet, sorumluluk ve zarar vermeme ilkeleri üzerine kurulu aile anlayışı, şiddetin önlenmesine ve sağlıklı aile ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sunabilecek önemli bir referans çerçevesi olarak değerlendirilebilir.

Yeni Kentsel Tasarımlar ve Modern Yaşam Alanlarının Aileye Etkisi

Modern kentleşme ve mekânsal dönüşüm süreçleri, yalnızca fiziksel çevreyi değil, aynı zamanda aile ilişkilerini, kültürel değerleri ve aile içi rol yapısını da etkilemektedir. Geleneksel toplumlarda yaygın olan müstakil konutlar ve mahalle yapısı, aile içi etkileşimi ve sosyal dayanışmayı desteklerken; modern kent yaşamında yaygınlaşan daha küçük ve bireysel yaşam alanları, aile üyeleri arasındaki etkileşimi azaltarak ilişkilerin zayıflamasına zemin hazırlayabilmektedir.

Kırsaldan kente geçişle birlikte sosyal ilişkilerin anonimleşmesi ve bireyselleşmenin artması, geleneksel aidiyet bağlarının zayıflamasına ve bireysel kimliğin daha fazla ön plana çıkmasına neden olmuştur. Özellikle yüksek katlı konutlar ve modern yaşam biçimi, fiziksel yakınlığa rağmen sosyal mesafenin artmasına yol açarak aile ve çevre ilişkilerinin niteliğini dönüştürmüştür.

Bu süreç, özellikle genç bireylerin kimlik gelişiminde daha belirgin etkiler oluşturmakta; dijitalleşme, akran etkisi ve kentsel yaşamın sunduğu alternatif değerler, aile ile birey arasında değer çatışmalarına ve iletişim sorunlarına neden olabilmektedir. Kentleşme ve bireyselleşme süreçleri, aile içi ilişkilerin yapısını dönüştürmekte; aile kurumunun sürdürülebilirliği açısından aile içi iletişimi ve değer aktarımını güçlendiren yaklaşımların önemini artırmaktadır.

Geleneksel aile yapısında belirgin olan dayanışma, aidiyet ve birlikte var olma bilinci, modern dönemde yerini daha birey merkezli ilişki biçimlerine bırakmaya başlamıştır. Özellikle genç bireylerin ayrı yaşam alanlarını tercih etmeleri veya aynı ev içinde fiziksel olarak birlikte bulunmalarına rağmen sosyal ve duygusal olarak birbirlerinden uzaklaşmaları, bu dönüşümün önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda bireyin evi bir aidiyet mekânı olmaktan ziyade, yalnızca barınma ve kişisel alan ihtiyacını karşılayan bir yaşam alanı olarak görmeye başlaması, aile kurumunun işlevsel ve duygusal boyutlarını etkilemektedir. Subaşı'nın (2014, s. 105) da belirttiği üzere, modern bireyselleşme süreci, mutluluğun aile birlikteliğinden ziyade bireysel tatmin ve kişisel hedeflerde aranmasına yol açmakta; bu durum aile içi dayanışma ve paylaşım kültürünü zayıflatabilmektedir.

Modern kentsel tasarım anlayışları, bireysel mahremiyeti önceleyen mimari yaklaşımlarıyla bireyin kişisel alanını genişletirken, aile üyeleri arasındaki ortak yaşam alanlarını ve etkileşim fırsatlarını sınırlandırabilmektedir. Ortak kullanım alanlarının azalması, aile üyelerinin birlikte geçirdiği zamanın niteliğini ve süresini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durum, aile içi iletişim zayıflığı, duygusal uzaklaşma ve aidiyet duygusunun zayıflaması gibi sonuçlara yol açabilmektedir. Bu nedenle çağdaş şehir planlamasında yalnızca fiziksel konforu önceleyen değil, aynı zamanda sosyal etkileşimi ve aile bütünlüğünü destekleyen bütüncül yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Çok kuşaklı yaşam modellerini destekleyen konut projeleri, ortak sosyal alanların artırılması ve mahalle kültürünü yeniden canlandırmaya yönelik planlamalar, aile kurumunun güçlendirilmesine katkı sağlayabilecek önemli adımlar arasında yer almaktadır.

Bu bağlamda yerel yönetimlerin ve şehir planlamacılarının, aile ve toplum yapısını destekleyen sosyal ve kültürel çevrelerin oluşturulmasına yönelik politikalar geliştirmesi önem arz etmektedir. Katılımcı planlama anlayışı çerçevesinde oluşturulacak sosyal yaşam alanları, ailelerin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını da karşılayabilecek nitelikte olmalıdır. Bu tür mekansal düzenlemeler, bireylerin sosyal aidiyet duygusunu güçlendirerek aile ve toplum bağlarının yeniden inşasına katkı sunabilir.

İslam düşüncesi açısından mekân ve şehir, yalnızca fiziksel bir düzenleme alanı değil, aynı zamanda ahlaki ve sosyal hayatın şekillendiği bir çerçeve olarak değerlendirilmektedir. İslam, aileyi toplumun temel yapı taşı olarak kabul etmekte ve bu yapıyı destekleyen mekansal ve sosyal düzenlemelere önem vermektedir. İslam şehircilik anlayışında mahalle, sosyal dayanışmanın ve ahlaki hayatın merkezi olarak görülmekte; komşuluk ilişkileri, karşılıklı sorumluluk bilinci ve sosyal destek mekanizmaları teşvik edilmektedir. Cami merkezli sosyal yapı, yalnızca ibadet işlevi görmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal bütünleşmeyi sağlayan önemli bir sosyal merkez olarak işlev görmektedir. Bunun yanı sıra vakıf kurumları ve mahalle ölçekli dayanışma yapıları, ailelerin ekonomik, sosyal ve manevi açıdan desteklenmesine katkı sağlamaktadır.

Modern kentsel tasarımlar ve yaşam alanları, bireyselleşmeyi teşvik eden yapısal özellikleri nedeniyle aile içi ilişkiler ve sosyal bağlar üzerinde önemli etkiler meydana getirmektedir. Bu süreçte mekânın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir unsur olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmalıdır. Aile kurumunun korunması ve güçlendirilmesi, yalnızca sosyal ve kültürel politikalarla değil, aynı zamanda aileyi destekleyen mekansal düzenlemelerle de yakından ilişkilidir. Bu bağlamda hem modern şehir planlamasının hem de İslam'ın önerdiği değer temelli sosyal düzen anlayışının, aile merkezli bir yaşam kültürünün yeniden inşasında önemli imkanlar sunduğu söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

İnsan, varoluşunu biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarıyla bir aile bağlamı içerisinde gerçekleştirmekte; doğumdan itibaren kimliğini, değerlerini ve aidiyet duygusunu büyük ölçüde aile aracılığıyla inşa etmektedir. Kavramsal tanımı ve tarihsel biçimleri farklılık gösterse de aile, bireyin sosyalleşmesini sağlayan, kültürel sürekliliği mümkün kılan ve toplumsal düzenin devamlılığında merkezi rol oynayan temel bir kurum olma özelliğini korumaktadır. Bununla birlikte modern dönemde yaşanan hızlı sosyal, ekonomik ve teknolojik dönüşümler, ailenin yapı, işlev ve anlam dünyasında

önemli değişimlere yol açmıştır. Ailede meydana gelen bu dönüşüm, yalnızca aile üyelerini değil, aynı zamanda toplumsal yapının bütününe etkileyen çok boyutlu sonuçlar doğurmaktadır. Aile ile toplum arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur; aile toplumu şekillendirirken, toplumsal değişim de aile kurumunu yeniden yapılandırmaktadır.

Aile, bireyin yalnızca biyolojik varlığını sürdürmesini sağlayan bir birliktelik değil, aynı zamanda sevgi, güven, aidiyet ve anlam ihtiyaçlarının karşılandığı temel bir sosyal çevredir. Bu yönüyle aile, bireyin psikolojik bütünlüğünün korunmasında ve sağlıklı bir kişilik gelişiminin sağlanmasında vazgeçilmez bir işleve sahiptir. Aile içinde kurulan sevgi ve iletişim temelli ilişkiler, bireyin hem kendisiyle hem de toplumla sağlıklı ilişkiler kurabilmesinin zeminini oluşturmaktadır. Bu bağlamda aile, bireyin duygusal güvenliğini sağlayan, toplumsal değerleri aktaran ve sosyal düzenin sürekliliğini mümkün kılan temel bir kurumdur. Ancak aile içi bağların zayıflaması, iletişimin azalması ve ortak değerlerin aşınması, ailenin işlevlerini yerine getirme kapasitesini sınırlandırmakta ve hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Modernleşme süreciyle birlikte aile kurumu, yapısal ve işlevsel açıdan önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Geleneksel değer sistemlerinin zayıflaması, bireyselleşmenin güçlenmesi, tüketim kültürünün yaygınlaşması ve teknolojik gelişmelerin günlük yaşamı yeniden şekillendirmesi, aile ilişkilerinin niteliğini doğrudan etkilemiştir. İletişim teknolojilerinin bireyler arası etkileşimi hızlandırmasına rağmen, yüz yüze iletişimin azalması, aile üyeleri arasındaki duygusal bağların zayıflamasına yol açabilmektedir. Bunun yanı sıra modern yaşamın hız odaklı yapısı, bireylerin ilişkilerde daha sabırsız, daha az fedakâr ve daha birey merkezli tutumlar geliştirmesine neden olabilmektedir. Bu durum, aile içi rollerin belirsizleşmesi, sorumluluk bilincinin zayıflaması, kuşaklar arası iletişim sorunları ve duygusal uzaklaşma gibi problemlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Bu bağlamda İslam düşüncesi, aileyi yalnızca hukuki ve biyolojik bir birliktelik olarak değil, aynı zamanda ahlaki, psikolojik ve sosyal bütünlüğe dayanan değer temelli bir kurum olarak ele almaktadır. Kur'an'da aile ilişkileri sevgi (meveddet), merhamet (rahmet), adalet ve karşılıklı sorumluluk ilkeleri üzerine temellendirilmiştir. Bu ilkeler, aile içi ilişkilerin yalnızca hak temelli değil, aynı zamanda sorumluluk ve erdem temelli bir çerçevede yürütülmesini öngörmektedir. İslam'ın aileye ilişkin ortaya koyduğu bu bütüncül yaklaşım, bireyin içsel huzuru ile toplumsal barış arasında güçlü bir ilişki kurmaktadır. Bu yönüyle aile, yalnızca bireysel mutluluğun değil, aynı zamanda toplumsal istikrarın da temelini oluşturmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, modern dönemde aile kurumunun karşı karşıya kaldığı yapısal ve işlevsel sorunlar ele alınmış ve bu sorunlara yönelik İslam'ın sunduğu çözüm perspektifi değerlendirilmiştir. Bu çerçevede İslam'ın, aile kurumunu nikâh yoluyla karşılıklı hak ve sorumluluklara dayalı ahlaki ve hukuki bir sözleşme olarak temellendirdiği görülmektedir. Bu yaklaşım, aile ilişkilerinin yalnızca bireysel tercihlere dayanan geçici birliktelikler değil, aynı zamanda sorumluluk ve bağlılık gerektiren kurumsal bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Kur'an'da eşler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklarda hakemlik mekanizmasının önerilmesi, aile içi sorunların çözümünde uzlaştırıcı, onarıcı ve koruyucu bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Bu mekanizma, boşanmayı bir son çare olarak değerlendiren ve aile bütünlüğünü mümkün olduğunca korumayı amaçlayan önemli bir sosyal çözüm modeli sunmaktadır.

Bunun yanı sıra nafaka, mehir ve karşılıklı iyi muamele yükümlülüğü gibi düzenlemeler, aile içi ilişkilerde adalet, sorumluluk ve güven ilkelerinin kurumsallaştırılmasını sağlamaktadır. Bu düzenlemeler, özellikle ekonomik sorumlulukların dengelenmesi, aile içi güç dengesinin korunması ve olası mağduriyetlerin önlenmesi açısından önemli işlevler üstlenmektedir. Bu yönüyle İslam'ın aile hukukuna ilişkin ilkeleri, aile içi şiddetin önlenmesi, ekonomik adaletin sağlanması ve aile üyelerinin haklarının korunması açısından koruyucu bir çerçeve sunmaktadır.

Hz. Peygamber'in aile hayatına ilişkin uygulamaları da aile içi iletişim, empati, merhamet ve karşılıklı saygı ilkelerinin somut örneklerini oluşturmaktadır. Onun aile üyeleriyle kurduğu iletişimde

istişareyi esas alması, anlayış ve merhameti öncelemesi, aile içi ilişkilerin güçlendirilmesinde ahlaki bir model sunmaktadır. Bu yaklaşım, kuşaklar arası iletişimin güçlendirilmesi, aile içi çatışmaların azaltılması ve aile bütünlüğünün korunması açısından evrensel bir değer çerçevesi ortaya koymaktadır. Bu yönüyle İslam'ın aileye ilişkin sunduğu ilkeler, yalnızca belirli bir tarihsel döneme veya kültürel bağlama ait olmayıp, farklı toplumlarda da uygulanabilir evrensel bir etik sistem niteliği taşımaktadır.

Sonuç olarak, modern dönemde aile kurumunun karşı karşıya kaldığı sorunların çözümü, yalnızca ekonomik, hukuki veya sosyolojik düzenlemelerle sınırlı kalmamalıdır. Bu süreçte aileyi ayakta tutan değerlerin yeniden güçlendirilmesi, aile içi sorumluluk bilincinin artırılması ve aile ilişkilerinin ahlaki temellerinin yeniden inşa edilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu noktada İslam'ın sunduğu değer temelli yaklaşım, aile kurumunun korunması ve güçlendirilmesi açısından önemli bir referans çerçevesi sunmaktadır. İslam'ın aileye ilişkin ortaya koyduğu sevgi, merhamet, adalet, sorumluluk ve karşılıklı saygı ilkeleri, modern dönemin aile krizlerine karşı hem teorik hem de pratik düzeyde anlamlı çözüm imkanları sunmaktadır.

Bununla birlikte, aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik çabaların yalnızca teorik düzeyde kalmaması, aynı zamanda eğitim, sosyal politika ve kültürel çalışmalar yoluyla desteklenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda aile eğitim programlarının yaygınlaştırılması, evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi, aile danışmanlığı sisteminin güçlendirilmesi ve aileyi destekleyici sosyal politikaların uygulanması önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca dijitalleşme, bireyselleşme ve küreselleşme süreçlerinin aile üzerindeki etkilerini dikkate alan disiplinler arası çalışmaların artırılması, aile kurumunun geleceğinin daha sağlıklı bir şekilde anlaşılmasına katkı sunacaktır.

Gelecek çalışmalarda, modern toplumlarda ortaya çıkan yeni aile biçimleri, dijitalleşmenin aile ilişkileri üzerindeki etkileri, bireyselleşme süreci ile aile aidiyeti arasındaki ilişki ve değer temelli aile modellerinin uygulanabilirliği gibi konuların daha kapsamlı ve karşılaştırmalı olarak ele alınması önerilmektedir. Bu tür çalışmalar, hem aile kurumunun karşı karşıya olduğu güncel sorunların daha iyi anlaşılmasına hem de bu sorunlara yönelik sürdürülebilir ve değer temelli çözüm modellerinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışma tek yazarlı olduğundan katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum yoktur.

Kaynaklar

- Adak, N. (2012). Evlilik mi? Birlikte yaşam mı?. N. Adak (Ed.). *Değişen toplumda değişen aile sosyolojik tartışmalar* içinde (ss. 200-240). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ağırbaş, F. (2018). *Manevi yönelimli aile danışmanlığı*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ahmed b. Hanbel. (1998). *el-Müsned*. Amman: Beytü'l-Efkari'd-Düveliyye.
- Algan, T. (2017). *Türkiye'de aile içi sorunlara yönelik aile danışmanlığı uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Arslantürk, Z. ve Amman, M. T. (2012). *Sosyoloji*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Aşıkoğlu, N. Y. (1998). Toplum hayatımızda dinin yeri ve din eğitiminin önemi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 45-49.

- Aydın, M. (2016). *Kurumlar sosyolojisi: kurumlara başlangıç çerçevesinde bir çalışma*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Aydın, M. Z. (2011). *Ailede ahlak eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bottomore, T. B. (1984). *Toplumbilim*. Ü. Oskay (Çev.). İstanbul: Beta Yayınları.
- Buhârî, M. b. İ. (1987). *el-Câmiu's-sahîh*. M. Dîb el-Boğa (Thk.). Yemame: Dâru İbn Kesir.
- Can, İ. (2013). Ailenin tarihsel gelişimi, dünü, bugünü ve yarını. M. Aydın (Ed.). *Sistematik aile sosyolojisi* içinde (ss. 65-86). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çağan, K. (2011). Ailenin işlevleri, aile hakkında kuramsal perspektifler. K. Canatan ve E. Yıldırım (Ed.). *Aile sosyolojisi* içinde (ss. 83-95). İstanbul: Açılım Kitabevi.
- Çelik, C. (2010). Değişim sürecinde. *Karadeniz Dergisi*, 8, 25-35.
- Demir, Z. (2021). Değişen toplumlarda ailenin değişmeyen özellikleri. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(2), 770-791.
- Dodurgalı, A. (2011). *Ailede din eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Doğan, İ. (2016). *Türk aile sosyolojisi: tarih-gelenek-modern zamanlar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ebû Dâvûd, S. (2008). *Sünen-i Ebî Davûd*. Riyad: Dâru's-Selam.
- Elliot, M. ve Merril, F. (1961). *Social disorganization*. New York: Harper and row.
- Ercan, D. (2017). *Aile danışmanlığı almayı kabul eden ve reddeden evli çiftlerde boşanmayı düşünme nedenleri*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Evkuran, M. (2024). Coğrafya kader midir? –mekânın kimlik ve zihniyet oluşumundaki etkileri üzerine–. *Hitit İlahiyat Dergisi*, 23(Din ve Coğrafya Özel Sayı), 8-26.
- Fragar, R. (2009). *Manevi rehberlik ve benötesi psikolojisi üzerine paylaşımlar*. Ö. Çolakoğlu (Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Frankl, V. E. (2014). *Psikoterapi ve din: bilinçdışındaki Tanrı*. Z. Taşkın (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Freyer, H. (1967). *Sosyolojiye giriş*. N. Abadan (Çev.). Ankara: Sevinç Matbaası.
- Fukuyama, F. (2015). *Büyük çözümler, insan doğası ve toplumsal düzenin yeniden oluşturulması*. H. Kaya (Çev.). İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Göcen, G. (2014). *Şükür, Pozitif psikolojiden din psikolojisine köprü*. İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve aile tipleri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8(1-2), 46-67.
- Grof, S. ve Grof, C. (2011). *Manevi kriz, Kişisel dönüşüm krizlerine bir bakış*. A. Ayan (Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Günay, Ü. (2012). Din ve sosyalleşme. N. Akyüz ve İ. Çapcıoğlu (Ed.). *Ana başlıklarıyla din sosyolojisi içinde* (ss. 341-353). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Hallaç, S. ve Öz, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(2), 142-153.
- Hökelekli, H. (2016). *Çocuk, genç, aile psikolojisi ve din*. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kalyoncu, H. (2009). *Aile içi şiddet ve şiddet ortamında çocuklar*. İstanbul: Popüler Yayınları.
- Karaman, H. (1991). *Mukayeseli İslam hukuku*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişme ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89-98.
- Keyifli, Ş. (2013). Eğitim ve din eğitimi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 103-126.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kirman, M. A. (2005). *Din ve sekülerleşme*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Koç, A. (1999). *İhvan-ı Safa'nın eğitim felsefesi*. İstanbul: MÜİFAV Yayınları.
- Küçükahmet, L. (1989). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Maciver, R. M. and Page, C. H. (1961). *Society*. London: Macmillan.
- Müslim b. Haccâc. (t.y.). *el-Câmiu's-sahîh*. M. F. Abdülbaki (Thk.). Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi.
- Nichols, M. P. (2013). *Aile terapisi, kavramlar ve yöntemler*. O. Gündüz (Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2012). *The future of families to 2030*. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/the-future-of-families-to-2030_9789264168367-en.html in 10.11.2025.
- Ogburn, W. F. (1966). *Social change with respect to culture and original nature*. New York: A Delta Book.
- Okumuşlar, M. (2002). *Fitrattan dine*. Konya: Yediveren Kitap.
- Park, C. L. ve Paloutzian, R. F. (2013). *Din ve maneviyat psikolojisi: Temel yaklaşımlar ve ilgi alanları*. A. Ayten ve İ. Çapcıoğlu (Çev.). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Polat, D. (2012). *Boşanma aşamasındaki bireylerin evlilik çatışmaları, çatışma iletişim tarzları ve sosyal destek sistemlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Subaşı, N. (2014). Toplumsal değişme, aile ve yeni risk alanları. M. Aydın (Ed.). *Aile sosyolojisi yazıları* içinde (ss. 101-117). İstanbul: Açılım Kitap.
- Şentürk, Ü. (2010). *Aile psikolojisi ve eğitimi*. Malatya: İnönü Üniversitesi İMÜZEM Yayını.
- Tekin Epik, M. Çiçek, Ö. ve Altay, S. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak tarihsel süreçte ailenin değişen/değişmeyen rolleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38), 35-58.
- Toffler, A. (1980). *The third wave*. New York: Bantam Books.
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve şiddet, Türkiye’de eşler arası şiddet*. Ankara: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Yaman, A. (2008). *İslam aile hukuku*. İstanbul: İFAV Yayınları.
- Yavuz, K. (1987). *Çocukta dini duygu ve düşüncenin gelişimi*. Ankara: DİB Yayınları.
- Yavuzer, H. (2009). *Evlilik okulu, Evlilikte kişiler arası ilişkiler ve iletişim becerileri*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). *Ana-baba-çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, B. ve Demirli, C. (2020). Evlilik kararı alan bireylerin evliliğe yükledikleri anlam ile evlilik öncesi ilişkilerin incelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(7), 295-326.
- Yazıcıoğlu, Y. (1995). *Değişen teknoloji ile aileye etkisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, E. (2011). Toplumsal değişme sürecinde aile. K. Canatan (Ed.). *Aile sosyolojisi* içinde (ss. 121-132). İstanbul: Açılım Kitap.
- Yılmaz, H. (2003). *Din eğitimi ve sosyal barış*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Zeybekoğlu Dünder, Ö. (2012). Değişen ve değişmeyen yönleriyle aile: yapısı, türleri, işlevleri. N. Adak (Ed.). *Değişen toplumda değişen aile sosyolojik tartışmalar* içinde (ss. 39-62). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Extended Abstract

Religion, education, and family are phenomena that coexist with humanity. Today, the family institution, which forms the basis of social structure, is rapidly transforming in line with changes in thought and socio-economic practices. The core problem of this study is to identify the family issues experienced in the modern era and to explore how Islam's value-based approach to family structure can offer an alternative solution to these crises. This study aims to identify the problem areas imposed on the family in the modern era and develop an alternative perspective within the framework of the principles offered by Islam for rebuilding the family.

Introduction

This study examines the problems faced by the institution of the family in the modern era and the solutions offered by Islam to these problems. As social beings, humans fulfill their needs within the family and society; the family, as the bearer of culture and the fundamental institution of education and socialization, shapes both the individual and society. However, processes such as modernization, urbanization, individualization, and globalization are causing disintegration in the family structure. The research, conducted using document analysis, reveals that Islam's understanding of the family, based on love, compassion, responsibility, and respect, can offer lasting solutions to modern family crises.

As a social being, it is important for humans to live within society and establish relationships with their family and nation in order to meet their material and spiritual needs and achieve peace and happiness. It is essential for humans to live together and interact with other living beings in order to fulfill their needs and live a happy life, as well as to ensure the continuation of the species and the transmission of culture and civilization.

The family transforms both the individual and society through its functions of being the bearer of culture and facilitating socialization through education. The family is influenced by society, but it also influences society in return through its experience and achievements. The family is necessary for the healthy development of the individual and society. Without the family, both the individual and society are left alone and vulnerable, and it becomes difficult for them to maintain their existence in a healthy and balanced way.

In this context, the fundamental problem of this study is what family problems exist in the modern era and what alternative solutions Islam proposes for these problems. The main objective of this study is to identify the primary family problems encountered in the modern era and to evaluate the solutions proposed by Islam for these problems from an analytical perspective. Without disregarding modern sociological realities, this study aims to make an original contribution to the integration of the religious perspective into today's family structure by addressing Islam's understanding of the family not only at a theoretical level but also with practical solutions.

Using document analysis as a qualitative research method, this study concludes that Islam's fundamental teachings on the family can guide the resolution of modern family crises; a family model based on love, compassion, responsibility, and mutual respect can play a critical role in social peace and stability. Furthermore, it was understood that strengthening individuals' religious and spiritual orientations can increase the resilience of the family institution and minimize the risks of social disintegration in society at large.

Method

In this study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used to analyze the problems faced by the family institution in the modern era and the solutions offered by Islam to these problems. The document analysis method involves the systematic examination of academic sources, articles, books, and reports related to the subject. Through this method, modern sociological

realities were evaluated in comparison with Islam's understanding of the family. The findings show that Islam's teachings based on love, compassion, responsibility, and mutual respect can contribute to strengthening the institution of the family and to social stability.

Findings

This study examines the fundamental problems faced by the institution of the family in the modern era and analyzes the solutions offered by Islam to these problems. Conducted using document analysis, the research reveals that the processes of modernization, urbanization, individualization, and globalization have profoundly affected the structure of the family. The findings show that in modern society, the institution of marriage has weakened, divorce rates have increased, problems in family communication have become widespread, and intergenerational value differences have led to conflicts. The weakening of the institution of marriage has been linked to individuals' pursuit of freedom and individuality, along with a decline in their sense of responsibility; the legitimization of divorce in terms of social norms has been assessed as a factor threatening family unity.

Problems in family communication stem from the decline in face-to-face interaction due to digitalization and the fast pace of life; this situation leads to the weakening of emotional bonds and alienation between individuals. Intergenerational conflict is fueled by the incompatibility between modern values and the traditional understanding of the family. Changes in female and male roles, along with the transformation of gender perceptions, have reshaped the balance of authority and responsibility within the family. Women's participation in the workforce and the transformation of male roles have brought about role confusion and power balance issues, in addition to their positive aspects.

The phenomenon of violence has been identified as a significant crisis area in modern families, both in its physical and psychological dimensions. Furthermore, the trend toward individualism brought about by new urban designs and modern living spaces weakens family bonds and reduces social solidarity.

The research results show that Islam's principles of love, compassion, responsibility, and mutual respect towards the family provide a guiding framework for solving modern family crises. It has been concluded that strengthening religious and spiritual values will increase the resilience of the family institution and restore social peace and stability.

Conclusion, Discussion and Recommendations

This study examines the transformation of the family institution in the modern era and the solutions offered by Islam to this transformation. Throughout history, the family has remained the most fundamental building block of the individual and society, at the center of processes such as love, communication, value transfer, and socialization. However, phenomena such as modernization, technological developments, consumer culture, and individualism have profoundly affected the family both structurally and functionally. The weakening of traditional values, communication breakdowns, declining sense of responsibility, and lack of intergenerational empathy are emerging as fundamental problems threatening the modern family.

Islamic thought defines the family not merely as a biological or legal union, but as a sacred institution based on moral, psychological, and social integrity. Guided by the Qur'an and the Prophet Muhammad, the family is built on the foundations of love, mercy, justice, and trust. These principles offer a comprehensive and value-based solution framework to the family crises experienced in the modern era. Ultimately, strengthening the institution of the family is possible not only through economic or social reforms but also through the rebuilding of the spiritual and moral principles offered by Islam.